

Tijdschrift voor
heemkunde
folklore en
oudheidkunde

M. GUILLY A
NERMSTRAAT 35
3320 HOEGAARDEN

Uitgiftekantoor 3300 Tienen 1

ALFAIDIS

M^o 132

V.U. Grooten E.
Residentie Beatrijs 169
3300 Tienen

tel: 016/81.72.35

Driemaandelijks 3/98

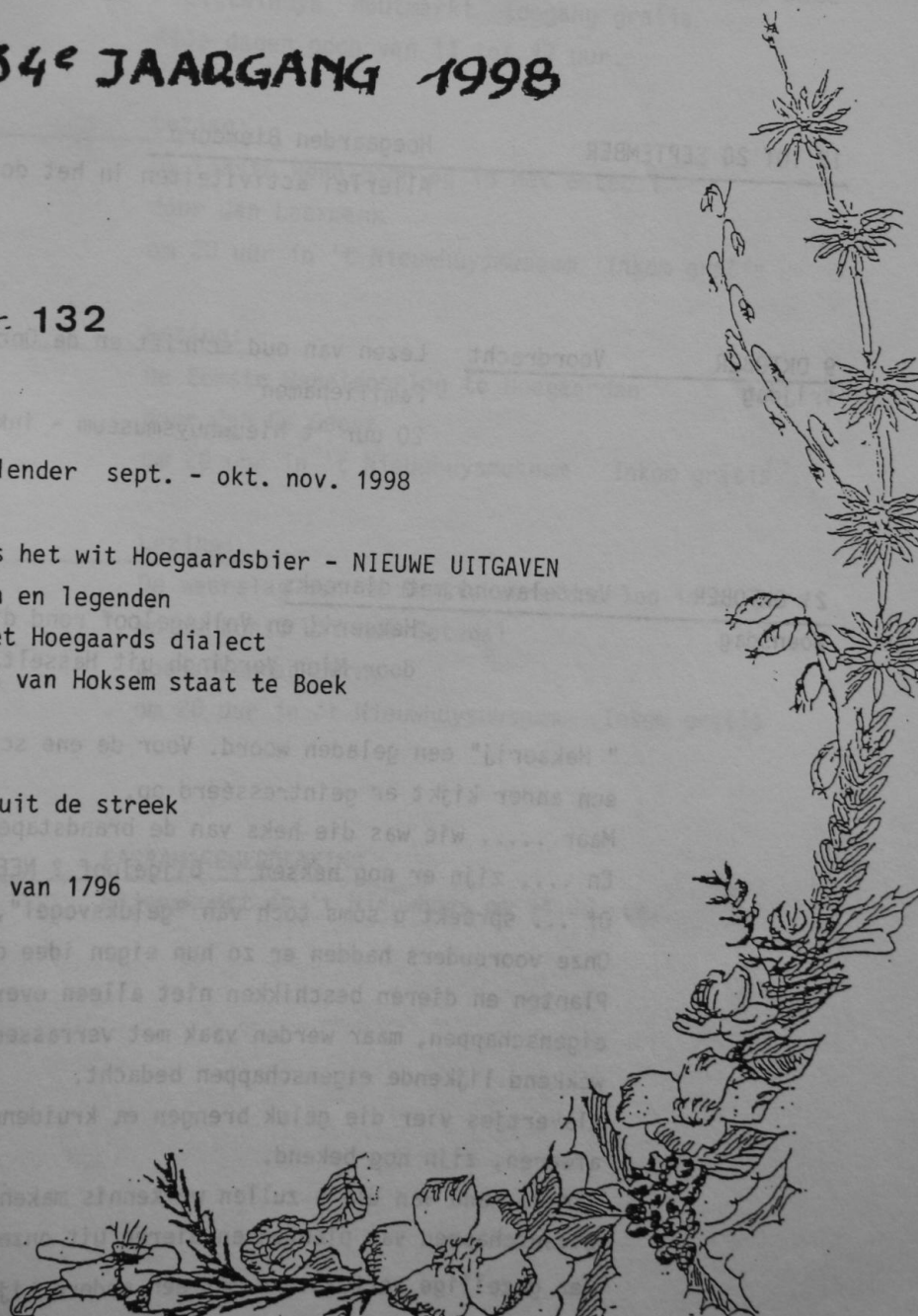
AFLEVERING

ALPAIDIS

34^e JAARGANG 1998

INHOUD nr. 132

- Activiteitenkalender sept. - okt. nov. 1998
- Even troebel als het wit Hoegaardsbier - NIEUWE UITGAVEN
Hoegaardse sagen en legenden
- Op zoek naar het Hoegaards dialect
- De geschiedenis van Hoksem staat te Boek
- De Gete
- Oude gebruiken uit de streek
- De Volkstelling van 1796

Heemkundige kring

- 4 -

't NIEUWHUYS v.z.w.

ERNEST OURYSTRAAT 2
3320 HOEGAARDEN

ACTIVITEITEN KALENDER

SEPT. - OKT. - NOV. '98

12 TOT 20 SEPTEMBER

Hoegaarden Bierdorp

Allerlei activiteiten in het dorp

9 OKTOBER
Vrijdag

Voordracht

Lezen van oud schrift en de Oorsprong van
Familienamen
20 uur 't Nieuwhuysmuseum - inkom gratis

21 OKTOBER
Woensdag

Vertelavond met diareeks

Hekserij en Volksgeloof rond dier en plant
door Mien Verdingh uit Hasselt.

Inkom gratis

"Hekserij" een geladen woord. Voor de ene schrikt het af,
een ander kijkt er geïnteresseerd op.
Maar wie was die heks van de brandstapel eigenlijk ?
En zijn er nog heksen ? Bijgeloof ? NEEN ... IK niet !
Of ... spreekt u soms toch van "geluksvogel", "hout vast houden" ?
Onze voorouders hadden er zo hun eigen idee over.
Planten en dieren beschikken niet alleen over geneeskundige
eigenschappen, maar werden vaak met verrassende, nu lach-
wekkend lijkende eigenschappen bedacht.
Klavertjes vier die geluk brengen en kruidenwissen die onheil
afweren, zijn nog bekend.
Aan de hand van dia's zullen we kennis maken met de bijzondere
eigenschappen van planten en dieren uit onze omgeving.
Een gezellige vertelavond met een andere kijk op het leven
van onze voorouders

25 OKTOBER

Zondag

10 jaar Biermanneke - viering

Kauterhof om 15 uur.

7 TOT 15 NOVEMBER

TENTOONSTELLING

Wereldoorlog 1 te Hoegaarden

Gemeente in de vuurlinie

Kapittelhuys Houtmarkt Toegang gratis

Alle dagen open van 11 tot 17 uur.

9 NOVEMBER

Maandag

Lezing:

De Eerste Wereldoorlog in het Getedal

door Jan Laermans

om 20 uur in 't Nieuwhuysmuseum Inkom gratis

11 NOVEMBER

Woensdag

Lezing:

De Eerste Wereldoorlog te Hoegaarden

door Jan De Geest

om 20 uur in 't Nieuwhuysmuseum Inkom gratis

13 NOVEMBER

Lezing:

De weerslag van de Eerste Wereldoorlog in de pers

en de kunst uit het Getedal

door Brendan Burny

om 20 uur in 't Nieuwhuysmuseum Inkom gratis

28 NOVEMBER

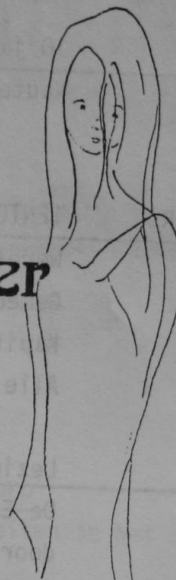
Zaterdag

PARRAMOREHERDENKING

bijeenkomst in 't Nieuwhuys om 14.30 uur.

Even troebel als het hoegaardse Witbier

SAGEN EN LEGENDEN

Inhoud

1	Ten geleide en hoe Hoegaarden aan zijn naam kwam	1
2	Een legende in het Hoegaardse dialect	4
3	Arsenicum in het Hoegaardse witbier	5
4	De legende van het biermanneke	7
5	Peut van Houtem	9
6	De weerwolf in het Spaerencampshoff	10
7	De legendarische onderaardse gangen	12
8	't Hoff tot Neerhem aan de Katers-poel	12
9	Help, de kerktoeren staat in brand	14
10	Onwaardig bijgeloof in 't Kapittelhuys	14
11	De sage van het Arendsnest	15
12	Het bewaarde geheim van de Madelonsvliet en dito boom	18
13	De legende van de 11000 Maegden	20
14	Het gekonkeloes in en rond de "gloriettes"	22
15	De spookkelders van 't Nieuwhuys	25
16	Een paternoster legendes rond een verdwenen hoeve	35
17	De duivel valt in de Gete	36
18	De Alvermannekens onder het tommeke van Rommersom	36
19	De Rozemarijn-zuster	36
20	Woordenlijst	38
21	Beknopte bibliografie	40
22	Wandelplan	41

Verkrijgbaar in 't Nieuwhuysmuseum aan de prijs van 100 fr.
of door storting van 150 fr. (verzendingskosten) op nr. 310037002152
van VZW 'T Nieuwhuys met vermelding "Sagen en Legendes."

Op zoek naar het Hoegaardse dialect

HOEGAARDEN

Al gehoord van „kärjas“, een „pismaroeje“ of „groeskes“? Om die woorden te verstaan, moet je geboren en getogen Hoegaardier zijn. Zoals Dominique Groeseneken. Hij en drie vrienden doen een oproep tot rasechte Hoegaardiërs hun dialectische woordenschat te laten kennen. Bedoeling: *Den Hoegaards Klapper* samenstellen, want als dat niet gebeurt, is het dialect van het bierdorp helemaal weg. Genoemde woorden staan voor as, mier en spruitjes. „Er zijn hier de jongste decennia zoveel inwijkelingen bijgekomen, dat Nederlands de plaats inneemt van het dialect“, stelt Groeseneken vast. „Veel Oost- en West-Vlamingen streken neer, vooral militairen van de luchtmachtbasis in Bevekom. Zij brachten weliswaar hun dialect mee, maar dat verstaat niemand. Vandaar dat iedereen overschakelt op Nederlands. Alleen autochtone Hoegaardiërs spreken onderling nog dialect.“

Al wie typische Hoegaardse woorden, gezegden, bijnamen, uitdrukkingen, zinswendingen of anecdotes kent, mag die melden. Mogelijk komen ze in een naslagwerk, boek, artikelenreeks in tijdschriften, op een cd-i of cd-rom, misschien zelfs op een eigen internet-site. Groeseneken hoopt tegen Hoegaarden-kermis in september met een eerste publicatie te kunnen uitpakken. Een eerste oproep in het gemeentelijke infoblad leverde al een paar reacties op. Flink wat gegevens zitten in publicaties van wijlen Hubert Van Nerum en van het heemkundig museum. Groeseneken stelt met voldoening vast dat *De Totale Waanzin* liedjes zingt in Hoegaards dialect. Verder verwacht hij met een gamma dialectische woorden de oorsprong te kunnen achterhalen van sommige straatnamen en gebouwen. Ook moet in een brouwersdorp als Hoegaarden cafépraat weleer zeker van enige

betekenis zijn geweest. Bovendien is het interessant na te gaan welke gelijkenissen en tegenstellingen het Hoegaards vertoont met dialecten in buurdorpen en welke invloed het Waals van over de taalgrens een boogschuit ver uitoefende. (BE)

■ Hoegaards dialect: Fred Francart (fax 016/76.64.52), Dominique Groeseneken (tel. 016/76.70.24), Jan Empsen (tel. 016/76.76.74.) of Bart Fillé (e-mail: bart.fillepophost.eunet.be)

DE GESCHIEDENIS VAN HOKSEM STAAT TE BOEK

De Hoegaardse Oudheidkundige Kring en vzw Natuurreservaten geven een boek uit over de geschiedenis en het cultuurhistorische en natuurlijke patrimonium van Hoksem.

Hoksem, een dorp met een kapittel belicht het verleden van het dorp vanaf 1347, toen rechtsgeleerde *Jan van Hoksem* bij testament het kapittel in het leven riep. Kanunniken bouwden een kapittelhuis en kregen medezeggenschap over de kerk en de watermolen. Zij beheersten van dan af het leven in het dorp. Het kapittelhuis staat er nog steeds en is geklasseerd als monument.

650 jaar na de stichting van het kapittel maakte de Oudheidkundige Kring er een studie over. Natuurreservaten gaf medewerking aan de uitgave van het boek. De vzw beheert in Hoksem het 40 ha grote natuurreservaat. Mene- en Jordaanvasselei en levert een uitgebreide bijdragetekst over de aspecten van het landschap, dit vanuit een historisch perspectief. Tevens is een artikel van wijlen E.H. J. Vander Velpen omtrent de stichting van de collegiale kerk van Hoksem overgenomen. Verder krijgt de architectuur van de merkwaardige Sint-Janskerk aandacht alsook de watermolen Het boek bevat veel foto's en telt 297 pagina's.

Het kost 500 frank en is te verkrijgen bij Marc Coel, Ridderstraat 6, te Hoksem of bij Jaak Geebelen, Bosbergstraat 15 te Meldert. Wie 600 frank overschrijft op rek. 068-2051304-72 krijgt het thuis gestuurd. (BE)

DE GETE

In het tijdperk, miljoenen jaren geleden, toen de mens nog niet op aarde was, traden ingevolge de overvloedige regen en onophoudelijke sneeuwvlagen, de rivieren aanhoudend buiten hun oevers. Hun loop werd onduidelijk en een reeks zijarmen ontstonden, zodat de omtrek met moerassen werd overdekt. Gletsjers daalden van uit het Noorden af, om op zeker ogenblik de lage landen te bereiken. Engeland werd van het vaste land losgerukt en het kanaal ontstond. Dieper en dieper stroomde het water ons land binnen en weldra werd Vlaanderen, het Westerdeel van de provincie Antwerpen en Noord Brabant verzwolgen. Door de voortdurende grondinzakkingen breidde het water zich weldra tot Leuven uit waar een inham ontstond, terwijl bij Tienen en Hoegaarden een tweearm gevormd werd, ongeveer daar waar zich nu de Grote- en Kleine Gete bevindt.

In 't begin van het late steentijdperk trok het water terug tot ongeveer op de hedendaagse kustlijn en dan begonnen de bossen zich langzaam uit te breiden. Te Leuven onder de Boeleberg werden zelfs zeeschelpoverblijfselen, weekdierresten en haaitanten weergevonden.

Bij de aanleg van de E40 autostrade in Rommersom werden indertijd versteende bomen, fossielen en kleine schelpjes aangetroffen.

En ook nu, bij de recente graafwerken voor de aanleg van de HST-tracé, werden reeds versteende boomresten gevonden.

Het ruilverkavelingscomité heeft het initiatief genomen om rond de vindplaats, in de omgeving van de watertoren van Overlaar, een geologisch-educatief park uit te werken, aansluitend op de aanleg van de HST-lijn.

De gemeente Hoegaarden zal nu een bouwvergunning aanvragen. Op die manier kunnen de noodzakelijke opgravingen voor het geologisch park gelijktijdig met de uitgravingen van de HST-lijn, worden uitgevoerd.

In het Getedal te Hoegaarden, waar zich nu de malse weiden bevinden heeft eens de zee gestroomd en moest deze zich niet hebben terug getrokken, dan zouden onze voorouders misschien vissers en zeevaarder zijn geworden in plaats van brouwer en landbouwer en zou men nu gesproken hebben van Hoegaarden aan zee.

De linkerzijde van de tweearm was gelegen waar nu de Grote Gete vloeit, die in de loop der tijden een grote rol heeft gespeeld. Ontspringend bij Perwez in Z.Brabant, loopt zij over Jodoigne (Geldenaken), Hoegaarden, Tienen, Oplinter, Neerlinter, Drieslinter en Budingen, waar zij met de Kleine Gete samenkomt, om verder langs Geetbets en Halen in de Demer uit te monden. De Grote Gete heeft een totale lengte van 51 km. en snijdt Hoegaarden middendoor over een afstand van ca 6 km.

Op het grondgebied van Hoegaarden neemt zij de Panisbeek (Paenhuysbeke=brouwerijbeek) op, komende van Outgaarden en ook de Schoorbeek of Nermbeek genaamd, die voorbij Sluizen ontspringt en over Aalst en Nerm loopt om bij het klooster in de Gete te vloeien. Het water van deze beek was zeer vermaard voor het brouwen van het malse Hoegaardse bier. Dat was de reden waarom Charles Van Nerum zijn brouwerij dicht bij de Gete oprichtte en haar de naam gaf "Brasserie de la Gethe".

De meeste nederzettingen zijn ontstaan in de nabijheid van waterlopen, die voor de eerste bewoners van kapitaal belang waren. Dat was ook het geval voor Hoegaarden. In de vroegere eeuwen speelde de Gete een grote rol. Zij bood op het gebied van Hoegaarden alleen, waterkracht aan vier molens, te weten aan de Molen van Steenberg (of Grote Molen), de Kloostermolen (of Kleine Molen), de Bullekomse Molen en de Wolfsmolen aan de grens van Tienen.

In de 13e eeuw verzekerde zij de handel te water met Diest, Aarschot, Mechelen en Antwerpen. In de loop van een zeker jaar werden er op de Gete 200 à 300 schepen waargenomen, die arduin, leien, graan, bier, tapijten en steenkool vervoerden. Een reis naar Antwerpen duurde ongeveer 5 dagen.

Tot 1900 was de Gete zelfs een der visrijkste rivieren van België. Men trof er snoek, karper en paling aan in overvloed, maar ingevolge de afvalproducten uit de fabrieken, verdween de vis volledig.

Ook op krijgskundig plan heeft de Gete een vooraanstaande rol gespeeld. Men herinnere zich slechts de oorlogen ten tijde van het Aloude Hertogdom Brabant, deze van de Liga Augsburg en de laatste oorlogen.

Dat de Hoegaardiers veel belang hechtte aan de Gete, wordt aangetoond door de namen die zij aan hun stichtingen schonken zoals:

- Brasserie de la Gethe
- Melomanen de la Grande Ghete
- Moulin de la Gethe
- Grand prix de la Ghete enz.

Maar soms speelde zij ook wel eens parten aan de Hoegaardiers, want als de Gete bij hoog water uit haar beding trad, stond de ganse VRoente onder water en moesten de mensen zich met vlotten en kleine bootjes behelpen.

Tijdens de overstromingen van januari 1891 was het ganse Getedal overstroomd en verdronken er verschillende koeien in de weide.

Het water reikte op sommige plaatsen tot op 2 meter hoogte en in allerijl moesten de mensen naar hun bovenkamers en zolders vluchten.

Verschillende dagen bleef het water op deze hoogte en moesten de levensmiddelen met bootjes en vlotten aangebracht worden.

De Gete had ook een zekere aantrekkingskracht op oud en jong.

De ouderen gingen er in 't geniep vissen, verliefde paartjes wandelden langs de waterkant, wijl sommige Hoegaardiers die te fel in 't glas hadden gekeken, door een koud bad in de Gete terug nuchter werden.

De sportieve jonge mannen lieten er hun kunde zien en sprongen in het water om er een ingeworpen geldstuk uit te halen, wijl de grote wielervedstrijd van 1899 door een algemene valpartij in de Gete besloten werd.

De Gete is een stuk van Hoegaarden en heeft dan ook meegeholpen aan wat Hoegaarden nu is.

oude gebruiken uit de streek

Tot rond 100 jaar geleden bestond ook te Zétrud-Lumay de speciale viering rond St. Antoniusdag.

Elk jaar, op de feestdag van de H. Antonius (17 januari) brachten de inwoners van Zétrud een grote varkenskop naar de kapel van O.L.Vrouw van Goede Bijstand.

Iedere zaterdag, gedurende de winter, verkocht de koster aan de meestbiedende wat er in de loop van de week geofferd werd.

Een varkenskop werd gewoonlijk aan 8 soms ook aan 13 sollen per stuk verkocht. Eigenaardig was ook dat het meestal de inwoners zelf waren die terugkochten wat zij geofferd hadden. Wel gebeurde het soms dat een vreemdeling ermee van door ging.

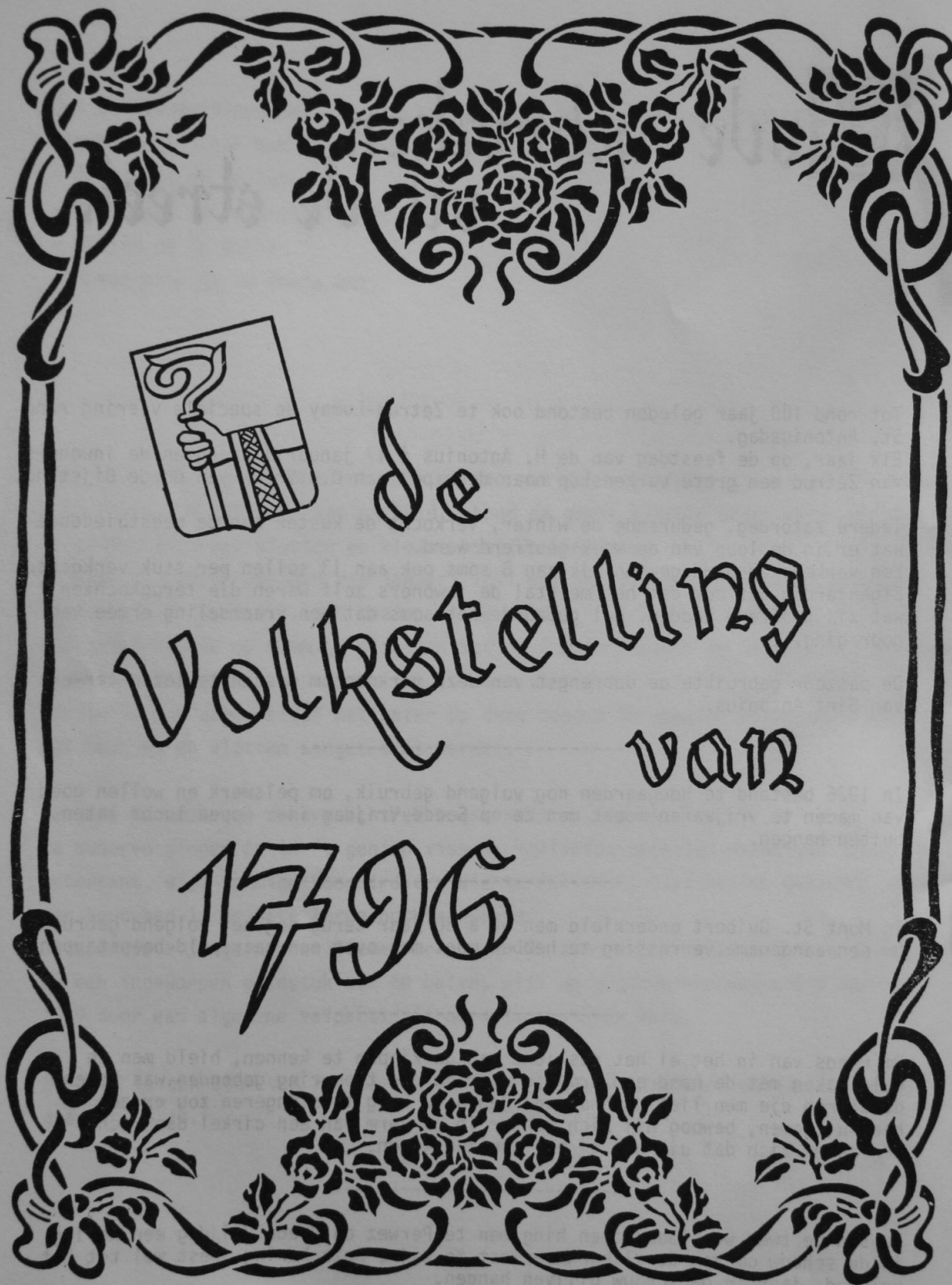
De pastoor gebruikte de opbrengst van deze verkoop om missen te lezen ter ere van Sint Antonius.

In 1926 bestond te Hoegaarden nog volgend gebruik, om pelswerk en wollen goed van maden te vrijwaren moest men ze op Goede Vrijdag in open lucht laten buiten hangen.

In Mont St. Guibert onderhield men 50 à 60 jaar terug nog het volgend gebruik. Om een aangename verrassing te hebben moet men over een haarspeld heenstappen.

Om reeds van in het ei het geslacht van de kippen te kennen, hield men te Geldenaken met de hand een draadje waaraan een trouwring gebonden was boven de dieren die men liet uitbroeden. Begon de ring te slingeren zou er een haan uitkomen, bewoog hij zich echter in de vorm van een cirkel dan mocht men zeker zijn dat uit het ei een hen zou komen.

Tussen de twee wereldoorlogen hing men te Perwez op Goede Vrijdag een haring in de schouw om van de vliegen verlost te zijn. Deze haring moest wel tot het volgend jaar in de schouw blijven hangen.

de
Volksstelling
van

1796

Inhoud van deze artikelreeks waar volgende dorpsplaatsen worden besproken.

=====

Inleiding

A - De Cuype (dorpskom)

B - Nerm

C - Aalst

D - Overlaar

E - Rommersom

F - Altenaken

G - Houtem

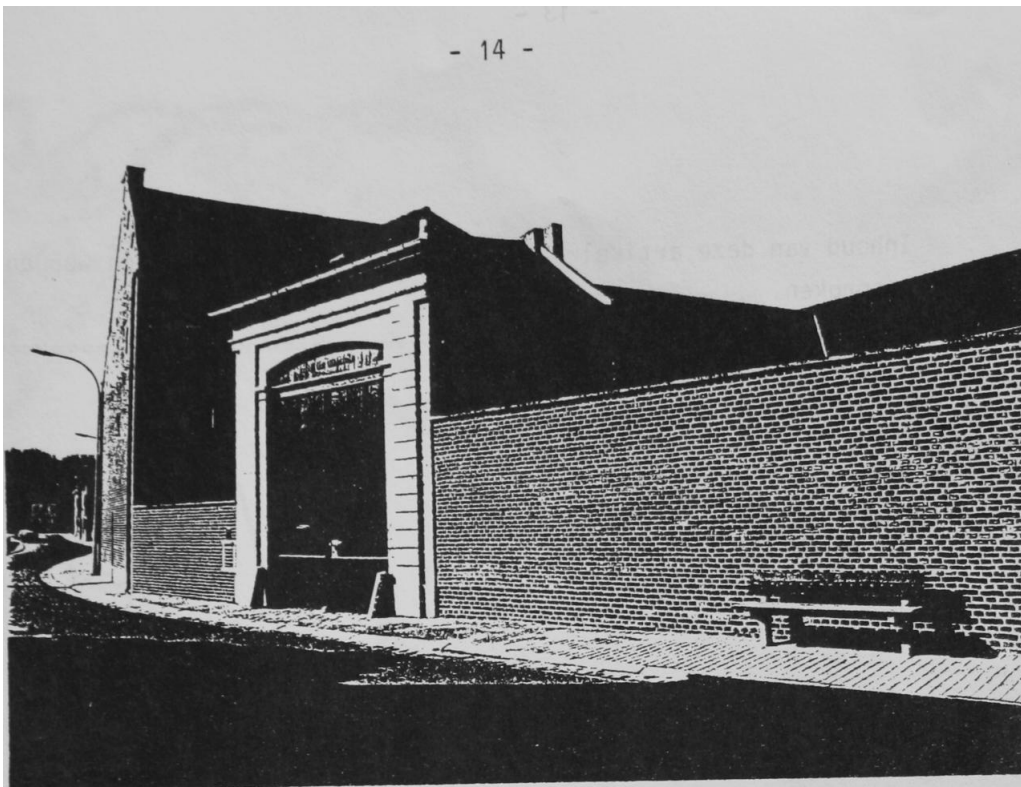
H - Hoksem

I - Bost

J - 't Spanuit

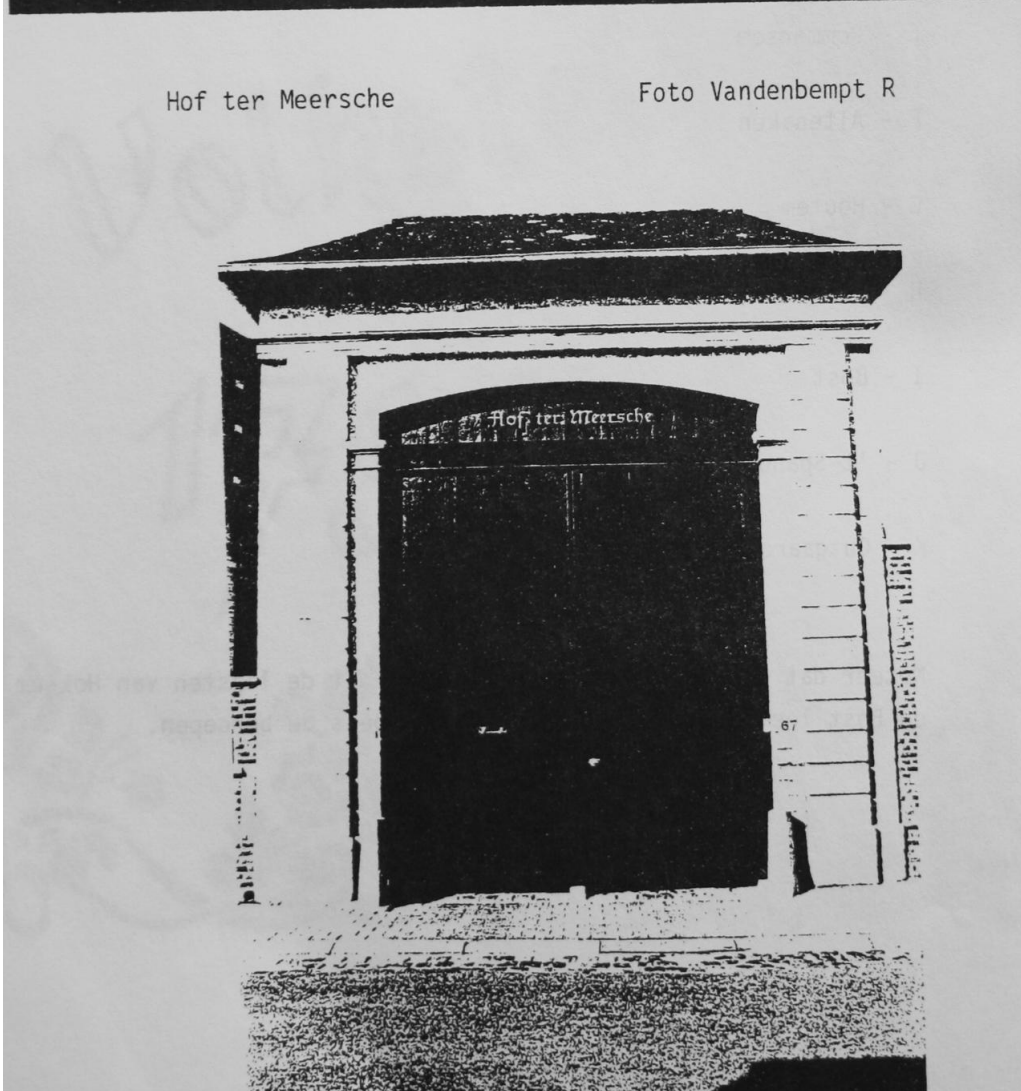
K - Outgaarden

Noteer dat Outgaarden onvolledig is en dat de lijsten van Hoksem en Bost leemten vertonen, bijzonder nopens de beroepen.

Hof ter Meersche

Foto Vandenbempt R

INLEIDING

=====

Het register over de volkstelling die te Hoegaarden in 1796, onder frans bewind, werd gehouden, om de juiste samenstelling van de gezinnen te kennen, is van uitzonderlijke waarde.

Het bevat een ganse stapel van gegevens, die ons toelaten tal van bijzonderheden te vernemen over het bestaan, het beroep en de ouderdom van onze voorouders uit die tijd.

Het register, berustend op het Algemeen Rijksarchief te Brussel, Schepengreffie Leuven, gemeente Hoegaarden nr. 4214, vertoont nochtans enkele onjuistheden en leemten, maar is voldoende klaar, om een beeld te geven hoe het er destijds in het Hoegaardse bierdorp uitzag. De namen in deze bijdrage vermeld, worden weergegeven in de oorspronkelijke schrijfwijze, wijl alleen deze zullen worden vermeld, waarvan het beroep is gekend.

Hoegaarden en zijn gehuchten telde in 1796 ongeveer 3.120 inwoners, verdeeld over 721 gezinnen, dus gemiddeld 4 à 5 personen per gezin.

In de dorpskom (Cuype) woonden 1.475 mensen (357 gezinnen); dus bijna de helft van het totaal.

Nerm telde 60 gezinnen met 230 inwoners.

Aalst 117 inwoners en 28 gezinnen.

Houtem had 59 gezinnen met 270 ingezetenen

Overlaar 31 gezinnen met 150 inwoners.

Rommersom 253 inwoners en 50 gezinnen.

Altenaken 18 inwoners voor 5 huizen.

Hoksem 46 gezinnen met 230 personen.

Bost telde 45 gezinnen met 235 zielen

't Spanuit had 100 mensen voor 30 gezinnen.

Outgaarden telde 42 inwoners en 10 huishoudens.

Hoegaarden was in die tijd de hoofdplaats van een kanton, waarin Notaris Jean Baptiste Van Autgaerden in zijn functie van Agent National en Commissaire du Pouvoir Executif aan het hoofd stond.

Hij woonde op de Vroente in het huidige Hof ter Meersche, was geboren in 1747, als zoon van brouwer Jean François Van Autgaerden en Françoise Vandermolen en was getrouwd met Clara Bueckens.

A - DE " CUYPE "

=====

1 - De geneeskunde

=====

In de "Cuype" waren twee geneesheren, Henri Van Nerum uit de Nieuwstraat, 35 jaar oud, ongehuwde zoon van de onttroonde schepen Notaris Joannes Van Nerum en behorend tot de conspiratie tegen de sansculotten, en Trudo Balthazar Putzeys (verkeerdelijk als Jean Baptist vermeld) 60 jaar geboren te Luik en gehuwd met Antonia Dediest uit Outgaarden. Hij was de vader van de Vrederechter Trudo Hubert Putzeys, die de vijanden van de franse Republiek moest straffen.

Als chirurg stonden bekend, Pierre Haument, 45 jaar, getrouwd met Marguerite Grisar uit Luik en vader van de latere gemeente-ontvanger Jean Haumont, wonend op de Houtmarkt - Bernard Deguin, ongehuwde 29 jarige, zoon van Pierre Deguin en Marie Beetens - Antoine Hermans, 31 jaar getrouwd met Catherine Libert, grootouders van Joseph Achille Hermans (bijgenaamd Melèkke) en de alleenwonende 65 jarige François Collard, die de ouderdomsdeken was van het medicaalkorps te Hoegaarden.

Ofschoon elke dokter in die tijd over een eigen voorraad geneesmiddelen en kruiden beschikte, was er te Hoegaarden toch een apotheker gevestigd. Het betrof de fransman Christian Mullez, die rond 1792 van uit Valenciennes was gekomen. Hij had echter het vertrouwen van het gewone volk niet kunnen winnen. Sommigen hielden hem voor een franse spion, anderen voor een ontsnapte immigrant

Op gebied van verloskunde was het slechter gesteld. Er was slechts één enkele vroedvrouw voorhanden, in de persoon van Margriet Bonjean, weduwe van Petrus Taverniers. Zij was 50 jaar oud en woonde alleen. Ondanks de dokters ook bij kraambedden optraden zal deze vrouw wel meer dan haar werk hebben gehad met al die geboorten uit die tijd.

2 - Geestelijken

=====

Op geestelijk gebied stond Hoegaarden sterk, in totaal 19 geestelijken waaronder 2 priesters, 4 kanunniken en 13 broeders.

De priesters waren: Pastoor-deken Jan Hubertus Sweerts, de bezieler van de "Conspiratie" tegen de fransen, die weigerde de eed van haat af te leggen en moest onderduiken. Hij was 44 jaar en zoon van brouwer Hubertus Sweerts uit Rommersom.

De andere was zijn onderpastoor Lucas Quadpeerds, 40 jaar, die in het geheim de parochieregisters afschreef, alvorens deze aan de nieuwe bewindsploeg af te staan. Zij woonden samen in de huidige pastorij.

Tussen de kanunniken van het oud Kapittel waren twee streekgenoten; Ambrosius en Corradus Tritsmans, onderscheidelijk 33 en 64 jaar oud en twee vreemdelingen, François Joseph de Retenisse, 46 jaar en Antoine Durbuto, 48 jaar, die tot de conspiratie behoorde en in 't Kapittelhuys woonde.

De anderen hadden elders hun woonst.

De 13 broeders verbleven in het klooster "der Cordeliers" genaamd. Het waren Prior François Van Polfliet, 46 jaar, die in 1789 de machtsgreep van Not. Van Autgaerden tegen de oude Regentie had gesteund, en de broeders Jan Boonen, 63 j., Nicolaes Stevens, 54 j., François Van Rillaer, 52 j., Henry Coenegras, 43 j., Leonard Andries 33 j., François Famianus, 61 j., Martin Van Hoyveld, 64 j., Jean Taconet, 64 j., Anjelus Bollens, 53 j., Pierre Merkens, 50 j., Guillaume Janssens 40 j. en Pierre Fallain 64 j.

In 1797 werd de orde afgeschaft en de broeders uit hun klooster verdreven.

Henry Coenegras verschool zich alsdan in het paviljoen van het pachthof van zijn vader brouwer Servais Coenegras op de Stoopkensstraat (huidig houtmagezijn gebr. Vandermolen) die tot de leidersgroep van de Conspiratie behoorde.

3 - De brouwers

=====

Aan bierbrouwers ontbrak het te Hoegaarden zeker niet. Langs de Stoopkensstraat, de Beek, de Vroente, aan de Brug en in de Nieuwstraat, wemelde het van kleine en grote brouwerijen, samen een vijftigtal.

De Meester-Brouwers bezaten een eigen "Paenhuis" terwijl de boeren-brouwers hun bier bij een bevriende brouwer lieten klaar maken. De meesten waren terzelfertijd landbouwer, wijl enkelen tevens als hun eigen tonnenmaker optraden.

Onder de grootste brouwers heerste een onderlinge wedijver om aan de top te staan. Zij genoten groot aanzien en waren vaak de notabelen van het dorp, vermits zij tot de meest vooraanstaande ingezetenen behoorden. Verenigd in een machtige brouwersgilde "Die Edele Orde vanden Moutstock" met banier waarop een moutstock een styukwan voorkwam. Zij vergaderden onder de Grootkanselier Joannes Van Nerum in hun lokaal in de Doelstraat en hielden de kwaliteit van het Hoegaards bier hoog.

Door gebrek aan graan, ingevolge de franse opeisingen en de hoge brouwtaks, stopte enkele brouwers hun activiteit, wijl anderen op lager peil werkten. Het grootste brouwersgezin uit die tijd was Henri Nijs x Ida Finoulst woonde in de Stoopkensstraat met 11 personen en 1 knecht.

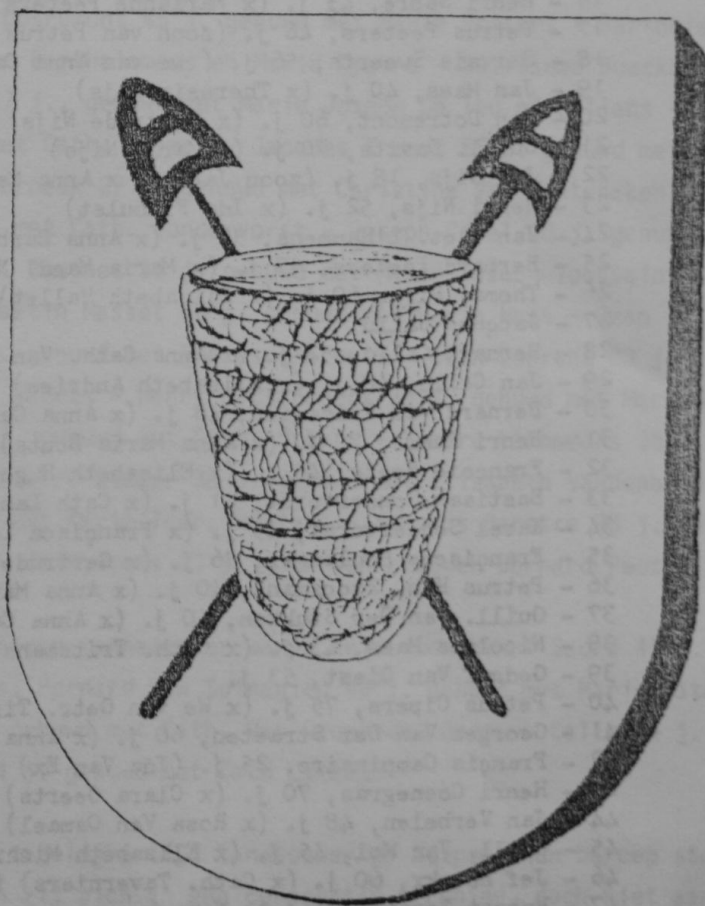
Een statistiek voor het jaar 1797-98 geeft een volgend aantal brouwerijen op: Leuven 40, Hoegaarden 38, Brussel 30, Diest 14, Tienen 7. Hier valt te noteren dat Hoegaarden nog 5 jeneverstokerijen had. Deze gegevens kwamen van Ch. Oudiette.

We kennen de bronnen niet die Oudiette heeft geraadpleegd, een jaar na de volkstelling, om tot deze cijfers te komen, maar als ze juist zijn, dan was Hoegaarden door Leuven overvleugeld. Er stellen zich wel een aantal vragen bij deze gegevens. Heeft Oudiette alleen de Meester-brouwers opgegeven of waren de grootste huurbrouwers in dit cijfer begrepen? Werden de omliggende gehuchten Nerm, Aalst, Houtem en Rommersom meegerekend of bepaalde hij zich slechts tot de dorpskon?

Wat er ook van zij, de volkstelling van 1796 geeft ons namen van 53 brouwers uit Hoegaarden, eveneens zonder onderscheid van eigenaar- of huurbrouwer, maar dat ons even tot nadenken stemt en de vraag doet oprijzen, was Hoegaarden werkelijk overvleugeld?

BLAZOEN

van azuur
met een stuikmand van goud
en twee gekruiste roerstokken
van hetzelfde

HOE GAARDEN

HOE GAARDEN

De namen van de brouwers uit 1796 waren :

- 1 - Guill. Goossens 65 j. (x Elisabeth Vander Molen)
- 2 - Arnold Stockmans, 55 j. (zoon van Antoon x Barbara Vander Molen)
- 3 - Jan Pier Campinaire, 52 j. (x Maria Elisabeth Vander Molen)
- 4 - Renier Vander Molen, 27 j. (x Isabella Schuermans)
- 5 - Jan Groetaers, 41 j. (x Elisabeth Vander Molen)
- 6 - Jan Falla, 49 jaar (x Maria Elisabeth Vander Molen)
- 7 - Jan Bapt. Dumont, 25 j. (zoon van Jan x Maria Vander Molen)
- 8 - Jan Bapt. Collard, 26 j. (zoon van Antoon x Anna Barbara Stockmans)
- 9 - Jan Bapt. Collard, 59 j. cx Beatrijs Sweerts)
- 10 - Jozef Stapel, 23 j. (x Agnes Collard)
- 11 - Petrus Jozef Dumoulin, 28 j. (x Marianne Collard)
- 12 - Anna Maria Vervou, 40 j. (x We van Guill Stapel)
- 13 - Notaris Joannes Van Nerum, 65 j. (x Cath. Bueckens) + 1797
- 14 - Franciscus Van Nerum, 60 j. (x Cath. Lowet)
- 15 - Jacobus Van Nerum, 50 j. (x Marie Van Autgaerden)
- 16 - Henri Sacre, 43 j. (x Marianne Peeters)
- 17 - Petrus Peeters, 46 j. (zoon van Petrus x Elisabeth Nijs)
- 18 - Servais Sweerts, 56 j. (we van Anna Cath. Nijs)
- 19 - Jan Maes, 40 j. (x Theresia Nijs)
- 20 - Jan Dotremont, 60 j. (x Gertrude Nijs)
- 21 - Guill. Davits, 70 j. (x Maria Nijs)
- 22 - Jan Nijs, 18 j. (zoon Jacqueq x Anna Maria Dumont)
- 23 - Henri Nijs, 52 j. (x Ida Finoulst)
- 24 - Jan Bapt. L'Hammens, 38 j. (x Anna Barbara Nijs)
- 25 - Berbard Peeters, 57 j. (x Maria Magd. Nijs)
- 26 - Thomas Nijs, 60 j. (x Elisabeth Hallet)
- 27 - Jacques Callu
- 28 - Bernard Callu, 52 j. (x Anna Cath. Van Grootven)
- 29 - Jan Callu, 40 j. (x Elisabeth Andries)
- 30 - Bernard Van Spinagien, 46 j. (x Anna Cath. Callu)
- 31 - Henri Rhems, 70 j. (x Anna Maria Bouts)
- 32 - François Boets, 45 j. (x Elisabeth Hugo)
- 33 - Bastiaan Sondervorst, 41 j. (x Cath Lamens)
- 34 - Karel Sondervorst, 45 j. (x Francisca Lamens)
- 35 - Franciscus Boulanger, 36 j. (x Gertrude Sondervorst)
- 36 - Petrus Hub. Stockmans, 40 j. (x Anna Maria Ruttens)
- 37 - Guill. Van Der Stukken, 40 j. (x Anna Cath. Geenis)
- 38 - Nicolaes Maes, 43 j. (x Cath. Tritsmans)
- 39 - Godgaf Van Diest, 53 j.
- 40 - Petrus Cipers, 75 j. (x We van Getr. Tirion en zoon van Matheus)
- 41 - Georges Van Der Straeten, 60 j. (x Anna Maria Ambroos)
- 42 - François Campinaire, 25 j. (Ida Van Ex)
- 43 - Henri Coenegras, 70 j. (x Clara Geerts)
- 44 - Jan Verbelen, 48 j. (x Rosa Van Osmael) te Nerm
- 45 - Guill. Van Mol, 45 j. (x Elisabeth Michiels) te Nerm
- 46 - Jef Roecx, 60 j. (x Cath. Taverniers) te Nerm
- 47 - Hubert Torsin, 24 j te Nerm
- 48 - Jef Schoensetters, 58 j. (x Ida Fredericx) te Aelst
- 49 - Gerard Van Mol, 61 j. (x Theresia Van Mol) te Aelst
- 50 - Libert Stockmans, 40 j. (x Josepha Gile) te Rommersom
- 51 - Petrus Sondervorst, 70 j. te Rommersom
- 52 - Jan Bapt. Wageneers, 60 j. (x Anna Maria Lebegge) te Houtem
- 53 - Vincent Duquin (x Maria th. Evraerts)

4 - Tonnenmakers

=====

Dat de biernijverheid te Hoegaarden zeer bloeiend was, bewijst het groot aantal tonnenmakers, een 40 tal voor de meer dan 50 brouwerijen, zodat bijna elk paenhuys zijn tonnenmaker had.

Het waren: Henri Vandermolen 65 j. - Servais Sweerts, 39 , gehuwd met Elisabeth Taverniers - Jan Dewelde, 65 j., gehuwd met Anne Marie Mannuel, - Petrus Stockmans, 60 j. - Matheus Cipers, 60 j. - Petrus Schoolmeesters 61 j. gehuwd met Dorothea Nijs - Hendrik Brieven, 43 j. gehuwd met Marianne Schoolmeesters, Libert Brieven 55 j. gehuwd met Cath. Sondervorst - François Bietens, 45 j. gehuwd met Anne Cath. Damsin - Antoon Taverniers 40 j. gehuwd met Françoise Delbaume - Jan Groetaers 49 j. - Henry Groetaers 29 j. zoon van herbergier Henry Groetaers - Nicolas Dotremont 45 j. gehuwd met Marie Peeters - Bartholomeus Homblé 22 j., zoon van Bartholomeus en Marie Cypers - Guillaume Bueckens 25 j. - Jan Bapt. Dumont 47 j., gehuwd met Marie Joseph De leu of Dellens - Jan Deleck, 40 j. gehuwd met Cath. Wilmet - Jacques Troost 55 j. gehuwd met Marie Taverniers - Jean Debroeck 27 j. gehuwd met Christine Van Montenaken, Michel Dubois 40 j. gehuwd met Cath. Sondervorst - Joseph Capel 40 j. gehuwd met Marie Poot - Jean Bapt. Bougnet 35 j. gehuwd met Marie Joseph Toussaint - Pierre Stockmans 60 j. - Martin Masset 40 j. gehuwd met Marie Hans - Jean François Meys of Neys 25 j. gehuwd met Therese Mareels - Jean Lorrent 23 j. zoon van Jacques en Jeanne Haerts - Henry Uyttebroeck 39 j. gehuwd met Marianne Ausloos - Pierre Petré 37 j. gehuwd met Cath. Orbain - Pierre L'Hommens 36 j.- Henri Jean Gerard 62 j. - Pierre Dewaer 38 j. gehuwd met Elisabeth Vandenbempt - Louis Hermans 46 j. gehuwd met Marie Ther. Wouters - Servais Barette 28 j. gehuwd met Therese Mannuel en Servais Peeters 23 j. zoon van brouwer Bernard Peeters.

Onder de brouwers die hun eigen tonnenmaker waren telde men Henri Sacré 45 j. gehuwd met Marianne Peeters, Bernard Van Spinagien 46 j. gehuwd met Marie Cath. Callu, Bernard Callu 52 j. gehuwd met Cath. Van Grootven, Jacobus Callu 44 j. en Bastiaens Sondervorst 41 j. gehuwd met Cath. Lamens.

Sommige tonnenmakers waren tegelijkertijd landbouwer of kuiper. Hun beroep stond in aanzien en daarom hadden zij zich in een corporatie verenigd, doch niet aangesloten bij de St. Jozefsgilde zoals de andere houtwerkers, maar wel onder bescherming gesteld van de machtige brouwersgilde "Die Edele Orde vanden Moutstock", want de tonnenmaker was de rechterarm van de brouwer. Zij hadden ook een eigen banier met als embleem, een bierton en een houten hamer, wijl hun ouderdomsdeken in 1796 Henry Vandermolen was.

5 - Notarissen en landmeters

=====

Dat er te Hoegaarden veel grondeigenaars waren en vele akten werden verleden, blijkt voldoende uit de menigvuldige bundels, door de Hoegaardse notarissen nagelaten.

In de Cuype woonden 5 notarissen;

- Joannes Van Nerum 65 j., tevens brouwer, oud-schepen en deken van het Hoegaardse Notariaat.
- Jean Henri Lintermans, 29 j, gehuwd met Barbe Van Nerum
- Jean Robert Hennin, 36 j.
- François Schepers 38 j. broeder van oud-meier Henri Schepers.
- Jean Bapt. Van Autgaerden, 43 j. National Agent.

De laatste twee waren tevens landmeter.

De National Agent liet de studie van Van Nerum sluiten en vervangen door deze van zijn vriend Jean Bapt. Hubens uit Rommersom 60 j. die meteen het dekenschap van het Notariaat verwierf.

6 - Beenhouwers en bakkers

=====

In de dorpskom alleen leefden 9 beenhouwers, die allen slachter waren.

Zij noemden Petrus Medaerts 40 j. gehuwd met Marie Van Spinagien,

Jan Strijckwants 60 j. gehuwd met Marie Smets

Jan Bapt Van Spinagien 47 j. gehuwd met Françoise Goossens

François Frison 33 j. gehuwd met Cath. Vrbaen

Jan Dillekaerts 63 j. gehuwd met Marie Rouvroye

Dominick Dotremont 45 j.

Gile Phillipet 40 j. gehuwd met Marianne Deville

Renier Dewil 38 j. gehuwd met Therese Jongmans

en Jeanne Sterckendries 51 j. weduwe van Gilis Van Montenaken.

Hun gemiddelde ouderdom was 46 jaar, wijl Jan Dillekaerts de oudste was.

Daarentegen waren er slechts 3 bakkers, omdat iedereen bijna zelf zijn brood bakte.

Het waren Petrus Boulanger 30 j. zoon van Jean en Cath. Vandenbosch

Gregoire Vandermolen 32 j. zoon van Pierre Lambert en Elisabeth Collard

Christian Liber 65 j. gehuwd met Cath. Van Ham.

Christan Liber was hun ouderdomsdeken.